

FORTIFICAȚIILE NEOLITICE

Cele mai timpurii fortificații neolitice apar încă de la sfârșitul neoliticului timpuriu, odată cu chalcoliticul balcano-anatolian (CBA Lazarovici 1987-1988; 1993; Lazarovici - Nica 1991). Unele dintre situri sunt fortificate cu șanț și uneori palisadă (Marinescu, 1969). Valuri nu au fost descoperite, așa încât putem presupune că lutul rezultat a fost folosit la construcția locuințelor și a diferitor instalații interioare, fie pentru modelarea ceramicii.

Fig. 32. Șanțul de apărare de la Cârcea Viaduct, SC III B, după M. Nica

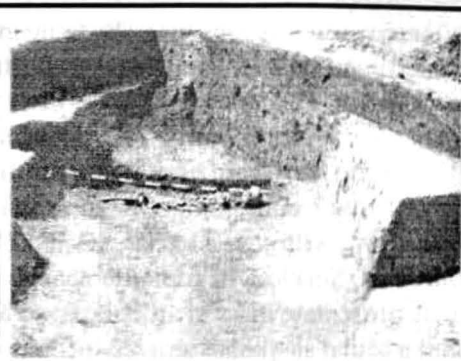

Fig. 33. Gornea, Șanțul de apărare Starčevo-Criș, Vinča A.

Să reamintim câteva din siturile unde au fost descoperite astfel de fortificații:

- La Cârcea, de la nivelul orizontului Policrom apare un șanț de apărare (fig. 32), în care mai apoi sunt construite cuptoare (Cârcea – Viaduct, Nica 1977; Lazarovici, 1990, 94, 1.2);

- La Gornea, în faza Vinča A, în orizontul contemporan cu cel de la Cârcea, apare un șanț de apărare în jurul așezării, abandonat apoi și umplut cu resturi menajere (fig. 33). În acest șanț s-au găsit fragmente ceramice Starčevo - Criș asociate cu scoici, ceea ce presupune și o locuire din această vreme sau o conviețuire, căci mai târziu are loc o sinteză între comunitățile SC și cele Vinča A (Lazarovici, 1969, 18; 1977, 25; 1979, 25, 29-30);

- la Ostrovu Golu (Roman – Boroneanț, 1974; Lazarovici, 1977, 25; 1979, 25, 95, fig. 1-2);

- la Schela Cladovei (Davidescu, 1966, 547; Boroneanț, 1990, 636, fig. 2);

- la Dudeștii Vechi, din prezentarea recentă a unor prospectări și a unei fotografii aeriene a zonei, rezultă prezența unui sistem de fortificație (Ciobotaru, 2002).

Apariția fortificațiilor se leagă de fapt și de cea a așezărilor în formă de tell, așezări cu mai multe nivele, unde spațiul este administrat cu multă grijă, care presupune și existența unor reguli bine definite de natură socio-economică și o autoritate organizatoare. Acestea marchează, de fapt, începutul neoliticului dezvoltat. Primele telluri, în neoliticul timpuriu, apar în Macedonia (Porodin, Veluška Tumba, Grgur Tumba Sanev,

1988), unde depunerile sunt de 2-5 m și se constată și un tip de locuință cu arhitectură evoluată. Asemenea construcții masive trebuie să apară și în zonele noastre, chiar dacă nu peste tot. Gruparea locuințelor câte două, la Glăvănești este probabil dovada existenței unor reguli în colectivitate (Comșa 1974, 29).

CONCLUZII

Intensitatea de locuire, reliefată în cele două hărți (fig. 34-35), indică existența unor condiții extrem de prielnice procesului de neolitizare în zona Dunării. Densitatea de locuire depinde fără îndoială de factorii geografici mai prielnici pe care îi oferă Valea Dunării, dar în cazul de față reflectă și intensitatea cercetărilor efectuate o dată cu proiectele de hidro-ameliorație de la Porțile de Fier. Distanța între un sit și altul este de cca 5-10 km. Între așezările principale distanța este de cca. 30 km. Distanța între siturile mari, care păstrează legături cu Balcanii, este de cca 100 - 150 km.

Nu trebuie uitate, de altfel, sincronismele: SC Ia, Ib, Ic cu civilizațiile Monocrom – Protosesklo, iar SC IC/IIA, Presesklo – Mogulitsa; SC IIA-IIIa cu Podromos, Sesklo I-III (opiniile noastre și bibl. Lazarovici 1979; 1996; 2000). Din datele prezentate în acest articol reiese că încă de la nivelul primelor culturi neolitice omul a căutat să-și construiască locuințe care să ofere un confort minim. Probabil că maniera de construcție a diferitelor case era legată și de materiile prime existente în zonă, de condițiile geografice, de exigențele fiecărei familii și evident erau influențate și de moda timpului respectiv. Casa a reprezentat mereu pentru om un spațiu vital, acolo unde se desfășurau o mare parte din activitățile gospodărești, unde se derula viața de familie, cu reguli bine stabilite. Casa reprezenta în același timp și un loc sacru, dovedit prin descoperirile complexelor de cult și a ritualurilor de fundare.

Indiferent dacă erau locuințe adâncite sau de suprafață, majoritatea caselor erau dotate cu instalații de foc, mai simple sau mai complexe, instalații absolut necesare într-o zonă de climă temperată, cu ierni destul de aspre. În unele cazuri s-au păstrat și urmele unor amenajări interioare, de tipul lavetelor. Probabil că urmele unei mari

Fig. 34. Centrul Banatului, Valea Timișului și Bârzavei.

Fig. 35. Clisura Dunării.

părți a altor amenajări interioare din lemn, sau poate din lut nears, s-au pierdut în timp.

Așezările acestei civilizații, așa cum rezultă din expunerea de mai sus, erau de dimensiuni diferite și unele din ele par să conducă spre ideea că încă de la acest nivel avem de a face cu o organizare destul de riguroasă a spațiului. Este de presupus existența anumitor reguli ce par a fi respectate de comunitățile respective. Unele așezări sunt fortificate cu șanț și palisadă, ceea ce constituie rezultatul unui efort comun al întregii colectivități umane.

Fără îndoială încă multe probleme nu au fost elucidate și speranța noastră este aceea ca cercetările interdisciplinare, prospecțiunile, investigarea unor suprafețe mai mari, precum și utilizarea unor metode rafinate de săpătură arheologică, vor permite obținerea unui număr sporit de informații, care vor completa în mod fericit scurta prezentare pe care am făcut-o în articolul de față.

BIBLIOGRAFIE

- Alexianu et alii, 1993** - M. Alexianu, G. Dumitroaia, D. Monah, *L'exploitation des sources salées dans l'est de la Roumanie: Un démarche ethnoarchéologique*, în *Actes XII, CISPP*, Bratislava, 88-92.
- Beșliu et alii, 1992** - C. Beșliu, A. Olariu, Gh. Lazarovici, Agatha Olariu, *O piesă de cupru din Sălaj și câteva probleme teoretice privind analizele de cupru preistoric aflate în Muzeul din Cluj*, în *ActaMP*, XVI, p. 97-128
- Beșliu, et alii, 2000** – *Compositional studies of ancient copper from Romania territories*, în *Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry*, 204, 3, 2001, p. 599-605.
- Boroneanț, 1968** - V. Boroneanț, *Neoliticul timpuriu în zona Porților de Fier*, în *Comunicări VII*, 1968
- Boroneanț, 1970** - *La civilisation Cris de Cuina Turcului*, în *Actes VII CISPP*, Praga, 1966, p. 107-410.
- Boroneanț, 1978** - voci în *Comori arheologice la Porțile de Fier*, București 1978.
- Boroneanț, 1990** - *La site de Schela Cladovei: problèmes par la transition de la culture Criș – Starčevo a la culture Vinča*, în *Vinča and its World*, Belgrad, p. 143-147.
- Brukner, 1968** - B. Brukner, *Neolit u Vojvodini*. Dissertationes V, Belgrad - Novi Sad.
- Brukner, 1980** - *Settlement of the Vinča Group at Gomolova*, în *RadVojvMuz*, 26, p. 5-52.
- Brukner, 1986** - *Die Siedlung der Vinča-Gruppe auf Gomolova*, în *IntrenSymp*, Roma 1986, p. 19-38.
- Brukner, 1990** - *Typen und siedlungenmodellen und Wohnobjwcte der Vinča -Gruppe in*

- der annonischen Tiefebene*, în *Vinča u praistoriji i srednjem veku*, Belgrad, 1984, p. 79-83.
- Ciorteza, Lazarovici. 1996** - M. Ciorteza. Gh. Lazarovici. *Corelații între metalurgia din Transilvania și Anatolia. Prelucrări din baze de date cantitative*, în *ActaMN*, 33, 1, 1996, p. 647-664.
- Ciobotaru, 1999** – D. Ciobotaru. indice în CCAR, 2000.
- Ciobotaru, 2002** – indici în CCAR, 2002
- Ciută et alii, 2000b** - M. Ciută. indici în CCAR, 2000.
- Ciută et alii, 2001** - indice în CCAR, 2001.
- Comori, 1978** - *Comori arheologice la Porțile de Fier*. București 1978.
- Comori, 1978a** - E. Comșa, voci în *Comori arheologice la Porțile de Fier*, București 1978.
- Comșa, 1966** - *Materiale de tip Starčevo descoperite la Liubcova (r. Moldova Nouă)*, în *SCIV*, 17, 2, 1966, p. 355-361.
- Comșa, 1969** - *Données concernant la civilisation Vinča du sud-ouest de la Roumanie*, în *Dacia*. NS, XIII, p. 11-44.
- Comșa, 1974** - *Unele date privind începuturile folosirii aramei în neoliticul României*, în *In Memoriam Constantinii Daicoviciu*, Cluj, 1974, p. 73-83.
- Comșa, 1978** - *Contribution à l'étude de la culture de Cris en Moldavie (le site de Glăvăneștii Vechi)*, în *Dacia N.S.*, XXII, București, p. 9-36.
- Comșa, 1987** - *Neoliticul pe teritoriul României. Considerații*, Ed. Acad. RSR, București.
- Comșa, 1991** - *Așezarea de tip Criș de la Valea Lupului*, în *ArhMold*, XIV, Iași, p. 4-34.
- Davidescu, 1966** - M. Davidescu, *O așezare de tip Criș la Turnu Severin*, în *RevMuz*, 6, 1966, p. 547-548.
- Dergačev et alii, 1991** - V. Dergačev, A. Sherratt, O. Larina, *Recent results of Neolithic Research in Moldavia*, în *Oxford Journal of Archaeology*, 10, 1991, p. 1-16.
- Dergacev, 1993** - V. Dergacev, *Modeles d'établissement de la culture de Tripolie*, în *Prehistoire Européenne*, 5, Liège.
- Dimitrijević, 1979** - *Praistoria Jugoslovenskih Zemalja*, Sarajevo.
- Drașovean, 1989** - Fl. Drașovean, *Observații pe marginea unor materiale inedite privind raporturile dintre cultura Starčevo-Criș, Vinča A și lumea lineară în nordul Banatului*, în *Apulum*, 26, 1989, p. 9 -48.
- Drașovean, 1990** - *Așezarea neolitică de la Sat Chinez*, în *AnB*, SN, II, p. 25-48.
- Dumitrescu, H., 1962** - H. Dumitrescu, - *Activitatea șantierului arheologic Traian*, în *Materiale*, VIII, p. 245-258.
- Dumitrescu, H., Dumitrescu, Vl. 1959** - *Săpăturile de la Traian-Dealul Fântânilor*, în *Materiale*, VI, p. 157-175.
- Dumitrescu, H., Dumitrescu, Vl., 1970** - *Șantierul arheologic Traian*, în *Materiale*, X, București, p. 39-57.
- Dumitrescu, H., et alii, 1953** - H. Dumitrescu, C. Mateescu, I. Dragomir, *Șantierul Traian*, în *SCIV*, IV, 1-2, 1953, p. 45-66.

- Dumitrescu, Vl., 1974** - *Arta preistorică în România*. București.
- Dumitrescu, Vl., 1974a** - *La cronologia dell'eneolitico romeno alla luce degli ensami C14*, în *Prehistoria Alpina*, 10, p. 99-105.
- Dumitroaia, 1986** - Gh. Dumitroaia, *Săpăturile arheologice din județul Neamț (1984-1985)*, în *Memoria Antiquitatis*, XII-XIV (1980-1982), p. 317-321.
- Dumitroaia, 1987** - *La station archéologique de Lunca-Poiana Slatinii*, în *La civilisation de Cucuteni*, p. 253-258.
- Dumitroaia, 1994** - *Depunerile neo-eneolitice de la Lunca și Oglinzi, județul Neamț*, în *Mem. Antiquitatis*, XIX, Piatra Neamț, p. 7-84.
- Dumitroaia, 1994** - Gh. Dumitroaia, *Depunerile neo-eneolitice de la Lunca și Oglinzi, jud. Neamț*, în *Mem Antiquitatis* XIX. 1994, p. 7-82.
- El Susi, Bindea, 1995** - G. El Suzi, D. Bindea, *Gura Baciului, Cluj-Napoca 1996*, cap. 8 *Subsistemul economic*, 26-40.
- Galis, 1985** - K. Galis, *A Late Neolithic Foundation Offering from Thessales*, în *Antiquity*, 59, 20-24.
- Garašanin, 1979** - M. Garašanin, *Centralnobalkanoška Zona*, în *Praistorija Jugoslovenskih Zemalja*, Sarajevo.
- Garašanin, M. and D., 1955** - M. Garašanin, D. Garašanin - *La station néolithique de Žarkovo*, în *Starinar*, III/IV, 1955.
- Garašanin, 1958** - *Contribution à la connaissance des origines de la chronologie du néolithique balcanique*, în *Starinar*, VII-VIII, 34-39.
- Ghergari et alii, 1999** - L. Ghergari, Gh. Lazarovici, C. Ionescu, T. Tâmaș, *Studii geoarheologice asupra unor artefacte ceramice din neoliticul timpuriu din România. Stațiunea de la Lunca - Poiana Slatinii, jud. Neamț*, în *Angustia*, 1999, 4, p. 1-7.
- Greenfield, Drașovean, 1994** - H. Greenfield - Fl. Drașovean, în *AnB*, III, *Arheologie - Istorie*, p. 45-85.
- Hiller, Nikolov, 1997** - Șt. Hiller, B. Nikolov, *Karanovo. Die Ausgrabungen in Südsektor. 1984-1992. Salzburg-Sofia*.
- Hiller, 2001** - *Phosten als Wandvorlagen in der Vorgeschichtlichen Hausarchitektur*, în *Festschrift für Gheorghe Lazarovici*, Timișoara, p. 245-266.
- Hoinărescu, Lichiardopol, 1989** - C. Hoinărescu, D. Lichiardopol, *Locuința satească din Romania*, 1989, *Studii de arhitectură tradițională*, București.
- Horedt, 1956** - K. Horedt, în *Materiale*, III, 1956.
- Horedt, 1968** - *Die Kupferzeit in Transilvania*, în *Apulum*, VII, 1, p. 103-116.
- Ignat, 1973** - D. Ignat, *Repertoriul descoperirilor neolitice din Bihor*, în *Crisia*, p. 7-20.
- Ignat, 1977** - *Probleme ale neoliticului din nord-vestul României*, în *ActaMN*, XIV, p. 13-21.
- Ignat, 1978** - *Așezarea neolitică aparținând culturii Criș de la Suplacul de Barcău*, în *Crisia*, 8, p. 9-25.
- Ignat, 1979a** - *Așezarea neolitică de la Suplacul de Barcău*, în *Materiale*. Oradea, p. 54-54.

- Jovanović, 1965** - B. Jovanović, *Die Ältere Vinča Gruppe in Sud-Banat*, în *RadVojvMuz*, 14, p. 40-42.
- Jovanović, 1979** - *Rudarstvo i metalurgija perioda Jugoslavie*, în *Praistorija Jugoslovenskih Zemalja*, III, Sarajevo, 1979, p. 27-55.
- Jovanović, 1982** - *Rudna Glava. Najstarije Rudarstvo Bakra na Centralnom Balkanu*, Bor-Beograd, 1982.
- Jovanović, 1984** - în *Vinča u praistoriji i srednjem veku*, Belgrad, 1984, voci, 35-41, 194-198.
- Jovanović, 1996** - *The First Use of Metals in the Balcans*, în *XIII. ACTES CISPP*, Forli, 10; p. 57-64.
- Kaiser - Voytek, 1985** - T. Kaiser, B. Voytek, *Sedentism and Economic Change in the Balkan Neolithic*, în *Journal of Antropological Archaeology*, 2, p. 232-353.
- Lako, 1977** - E. Lako, *Piese de cult din aşezarea neolitică de la Zăuan*, în *ActaMP*, I, 1977, p. 41-46.
- Larina, 1994** - O. Larina, *Culturi din epoca neolitică*, Edit. Ştiinţa, Chişinău.
- Larina, 1994a** - *Neoliticul pe teritoriul Republicii Moldova*, în *Thraco-Dacica*, tom XV, 1-2, Edit. Academiei Române, Bucureşti, p. 41-66.
- Laszló, 1988** - *Date noi privind tehnica de construcţie a locuinţelor neolitice*, în *ArhMold*, XII, p. 23-31.
- Lazarovici et alii, 1995** - Gh. Lazarovici - Dana Pop, C. Beşliu, Agatha Olariu, *Conclusions to the Geochemical Analyses of Some Copper Sources and Objects*, în *ActaMN*, 32.1, p. 209-230.
- Lazarovici et alii, 1995** - Gh. Lazarovici, D. Pop, C. Beşliu, A. Olariu, *Conclusions to the Geochemical Analyses of Some Copper Sources and Objects*, în *ActaMN*, 32.1, p. 209-230.
- Lazarovici et alii, 1998** - *About the Neolithisation Process of the Second Migration of the Early Neolithic, in The Late Neolithic of the Danube Region*, în *Intern Symp. iunie 1997*, Timişoara, p. 7-37.
- Lazarovici et alii, 2001** = **Parţa I.1; Parţa I.2** - Gh. Lazarovici, Fl. Draşovean, Z. Maxim, *Parţa. Monografie arheologică*, Vol. 1.1 341p; vol. 1.2, 115 pl, 137 fig., "Waldpress", BHAB, 12, 2001.
- Lazarovici, Lako, 1981** - *Săpăturile de la Zăuan - Campania din 1980 şi importanţa acestor descoperiri pentru neoliticul din nord-vestul României*, în *ActaMN*, 18, 1, 1981, p. 13-43.
- Lazarovici, 1969** - *Cultura Starčevo-Criş in Banat*, în *ActaMN*, VI, p. 3-26.
- Lazarovici, 1971** - *Faza a IV-a a culturii Starčevo-Criş in Banat*, în *ActaMN*, 8, 1971, p. 409-413.
- Lazarovici, 1971b** - *Unele probleme ale neoliticului din Banat*, în *Banatica*, 1, 1971, p. 17-69.
- Lazarovici, 1973b** - *Über das Neolithikum in Banat*, în *Actes VIII CISPP*, Belgrad, 1973, p. 461-466.
- Lazarovici, 1974** - *Cu privire la neoliticul din Banat*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 45-64.

- Lazarovici, 1977** - *Gornea -Preistorie*, Reșița, 1977.
- Lazarovici, 1978b** - *Civilizațiile preistorice de la Porțile de Fier*, în *Comori arheologice*, p. 29-39, 62-65. București.
- Lazarovici, 1979** - *Neoliticul Banatului*, în *BMN*, III, Cluj, 1979, 273 p.; 50 fig.; 10 tabele; 162 planșe.
- Lazarovici, 1979b** - *Neoliticul timpuriu în Clisura Dunării*, în *StCom Caransebes*, 1979, p. 27-31.
- Lazarovici, 1983** - *Neoliticul timpuriu din zona Porțile de Fier (Clisură)*, în *Banatica*, 7, p. 9-34.
- Lazarovici, 1984** - *Neoliticul timpuriu în România*, în *ActaMP*, 8, p. 49-104.
- Lazarovici, 1987-1988a** - *Sincronismele Vinča A - Starčevo-Criș*, în *ActaMN*, 24-25, p. 17-28.
- Lazarovici, 1989** - *Das neolithische Heiligtum von Parța*, în *Varia Arheologica. II, Neolithic of Southeastern Europe and its Near Eastern Connections*, 1989, p. 149-174.
- Lazarovici, 1990b** - *Über das neo-bis aneolithisch Befestigungen aus Rumänien*, în *JahrMittDeutsch Vorgeschichte*, 73, p. 93-117.
- Lazarovici, 1991** - voci în *Cultura Vinča în România*, Timișoara, 1991, 17-22, 27-28, 28-29, 31-40, 50-58, 81-84, 97-120.
- Lazarovici, 1992** - *Așezarea neolitică timpurie de la Zăuan și câteva probleme privind neoliticul timpuriu din Balcani*, în *ActaMP*, XVI, p. 25-59.
- Lazarovici, 1992a** - *O piesă de cupru din Sălaj și câteva probleme teoretice privind analizele de cupru preistoric în Muzeul din Cluj*, în *ActaMP*, p. 97-128.
- Lazarovici, 1993** - *Așezarea neolitică de la Zăuan II. Migrație și difuziune. Chalcoliticul balcano-anatolian. Propuneri pentru un sistem de analiză procesuală*, în *ActaMP*, 17, p. 11-47.
- Lazarovici, 1993a** - *Les Carpathes Meridionales et la Transylvanie*, în *Atlas du néolithique Europeen*, Liège, p. 243-284.
- Lazarovici, 1995** - *Über das Frühneolithikum im sud-Osten Europas (I. Rumänien)*, în *Kulturraum Mittlere und Untere Donau: Traditionen und Perspektiven des Zusammenlebens (Spațiul cultural al Dunării Mijlocii și Inferioare: tradiții și perspective ale conviețuirii)*, Reșița, p. 33-55.
- Lazarovici, 1998** - *About the neolithisation process of the second migration of the early Neolithic*, în *The Late Neolith of the Middle Danube Region, Intern. Simp.* Timișoara 1998, p. 7-37.
- Lazarovici, 2000b** - *Links between the Early Neolithic from Romania and Bulgaria*, în *Karanovo III. Beiträge zum Neolithikum in Südosteuropa*, Wien, Phoibos Verlag, 2000, p. 273-286.
- Lazarovici, Maxim, 1995** - *Gura Baciului*, seria *BMN*, XI, 1995, 452 p., 38 pl. 55 fig.
- Lazarovici, Maxim, 1995b** - *Parța und die Architektur der Banater - Kultur, Symp Verona-Lazisse 1992 (1995)*, în *Mem Museo Civ.*, 4, 1995, p. 55-66.

- Lazarovici, Nica, 1991** - *Chalcoliticul Balcano-Antolian*, în *Cultura Vinča în România*, Timișoara, 1991, p. 5-17.
- Luca, 1985** - S.A., Luca, *Săpăturile arheologice de salvare de la Liubcova - Ornița. Raport preliminar pe anul 1985*, p. 465-468.
- Luca, 1987** - *Așezarea Starčevo-Criș de la Liubcova - Ornița (săpăturile din anul 1985)*, în *Banatica*, IX, p. 13-23
- Luca, 1995** - *Așezarea aparținând culturii Starcevo-Criș de la Pojejena-Nuceț (jud. Caraș-Severin). Campania 1986*, în *Banatica*, I, 1995, p. 5-22.
- Luca, 1996a** - voci în *CCA*, Brăila, 100.
- Luca, 1998** - *Libcova - Ornița*. Târgoviște.
- Luca, 1998a** - în voci *CCA*, Călărași, 51.
- Mantu et alii, 1992** - C. M. Mantu, A. Mantu, I. Școrțanu, *Date în legătură cu așezarea Starčevo-Criș de la Poienеști, jud. Vaslui*, în *SCIVA*, 43, 2, București, 1992, p. 149-177.
- Mantu, 1987** - *Descoperiri arheologice de la Mălușteni (jud. Vaslui)*, în *ArhMold*, XI, Iași, p. 191-206.
- Mantu, 1991** - *The Starčevo – Criș Settlement from Poienеști, Vaslui – County*, în *Banatica*, II, p. 173-183.
- Mantu, 1998** - *Cultura Cucuteni. Evoluție, cronologie, legături*, în *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis V*, Muzeul de istorie Piatra Neamț.
- Mantu, 2000** - *Relative and Absolute Chronology of the Romanian Neolithic*, în *Analele Banatului*, Serie nouă, Arheologie-Istorie, VII-VIII, 1999-2000, Edit. Mirton Timișoara, p. 75-105.
- Marinescu, 1969** - Fl. Marinescu, *Așezări fortificate neolitice din România*, în *StComSibiu*, 14, p. 7-32.
- Marinescu-Bîlcu S. 1993**, *Les Carpates Orientales et la Moldavie*, în *Atlas du Néolithique européen. L'Europe orientale*, E.R.A.U.L, Liège, p. 191-241.
- Mcpherson, Srejović, 1971** - A. Mcpherson, D. Srejović, *Early Farming Cultures in Central Serbia (Eastern Yugoslavia)*, în *NMKraguievac*, 1971, 1-14: 15-26.
- Milleker, 1939** - Fl. Milleker, *Vorgeschichte des Banat. Aeneolithikum*, în *Starinar*, 14, 1939, p. 129-140.
- Monah, 1976**, *Sondajul de salvare din așezarea neo-eneolitică de la Vermești-Comănești*, în *Carpica*, VIII, Bacău, p. 7-28.
- Monah, 1991** - *L'exploitation du sel dans les Carpathes Orientales et ses rapports avec la culture Cucuteni-Tripolie*, în *La civilisation de Cucuteni*, p. 67-80.
- Müller-Karpe, 1968** - H. Müller-Karpe, *Handbuch der Vorgeschichte*, I, München.
- Nica, 1976** - *Cârcea, cea mai veche așezare neolitică de la sud de Carpați*, în *SCIV*, 27, 4, p. 435-463.
- Nica, 1977** - M. Nica, *Nouvelles données sur le néolithique ancien d'Olténie*, în *Dacia*, XXI, p. 13-53.
- Nica, 1980** - *Raport asupra săpăturilor de la Cârcea*, în *Materiale*, Tulcea, 14, 1980, p. 29-35.
- Nica, 1981** - *Grădinile. O nouă așezare a neoliticului timpuriu în sud-estul Olteniei*,

- în *Arhivele Olteniei*. NS. 1, p. 27-39.
- Nica, 1984** - *Noi descoperiri arheologice la Cârcea*. în *Arhivele Olteniei*, 3, NS, 37-45.
- Nicolăescu - Plopșor et alii, 1965** - C. S. Nicolăescu - Plopșor, Șt. Roman, V. Boroneanț, *Cercetări arheologice la Cazane*, în SCIV 16, 2, 1965, p. 407-411.
- Nicolăescu - Plopșor et alii, 1965** - C. S. Nicolăescu - Plopșor, M. Davidescu, Șt. Roman, V. Boroneanț, *Cercetările arheologice de la Cazane*, în SCIV, 16, 2, p. 407-411.
- Nicolăescu-Plopșor, Petrescu-Dîmbovița, 1959** - C. S. Nicolăescu-Plopșor, Petrescu-Dîmbovița, 1959, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Bicaș*, în *Materiale*. V. p. 45-60.
- Nikolov, 1989** - *Das Frühneolithischen Haus von Sofia -Slatina. Eine Untersuchung zur vorgeschichtlichen Bautechnik*, în *Germania*, 67, 1, p. 1-49.
- Nikolov, 1991b** - *Längenbaumass im Frühneolithikum*, în *ArchKorresp*, 21, p. 45-48.
- Petrescu - Dîmbovița, 1957** - *Sondajul stratigrafic de la Perieni*, în *Materiale*, 3, 65-79.
- Popușoi E. 1980a** - *Sondajul arheologic de la Balș*, în *ArhMold*, IX, Iași, p. 7-17.
- Popușoi E. 1980b** - *Săpăturile arheologice de la Trestiana, com. Grivița*, în *Materiale*, XV, Brașov, p. 28-36.
- Popușoi E. 1990-1992** - *Câteva considerații asupra unui grup de locuințe din așezarea Starčevo-Criș de la Trestiana*, în *AMM*, Vaslui, p. 21-44.
- Popușoi E. 1997** - *Trestiana*, în *CCAR* 1983-1992. p. 114-116.
- Popușoi, 1980** - E. Popușoi 1980 - *Săpăturile arheologice de la Trestiana, comuna Grivița, județul Vaslui*, în *Cercetări istorice*, S. N., XI, Iași, p. 105-134.
- Praistorja vo Makedonie, 1976**, Skoplie, Catalog.
- Roman, Boroneanț, 1974** - P. Roman, V. Boroneanț, *Locuirea neolitică de la Ostrovu Banului*, în *Drobeta*, I, 1974, p. 117-128.
- Sanev, 1988** - V. Sanev, *Neolitska Svetilište od Tumba vo Madjari, Srpska*, în *MAA*, 9, 1988, 9-10.
- Schier, 1995** - W. Schier, *Vinča - Studien*, I, II, Habil. München, 1995
- Schier, 1996a** - *The Relative and Absolute Chronology of Vinča: New Evidence from the Type Site*, în *The Vinča culture*, 141-162.
- Settlements Patterns, 1995** - *Settlements Patterns between the Alps and thre Black Sea 5th to 2nd Milenium B. C.*, Verona Layise 1992,
- Šmagli, M. Videiko, 1990** - *Krupnie Tripolskie poseleniia i problema rannih form urbanizacii*, în *I Polevoi seminar*, p. 12-16.
- Staljo, 1968** - *Naselje i stan neolitikog perioda*, în *Neolitic Centralnog Balkana*, Belgrad, 1968, p. 77-106.
- Staljo, 1984** - voci *Vinča u praistoriji i srednjem veku*, Belgrad, 1984, 34-41, 199,
- Tagung Befestigte, 1990** - *International Symposium: Tagung über "Befestigte neolithische und äneolithische Siedlungen und Pläptze in Mitteleuropa."* Halle (Saale), 1988. în *JahrMittdVorg*, 73, 1990.
- The Iron Gate Exhibition**, Belgrad, 1979.
- Todorova, 1986** - *Kamenno - medhnato epoha v Bulgarija*, Sofia.

- Todorova, Vaisov, 1993** - *Henrietta Todorova, I. Vaisov, Novo - kamennata epoha v Bulgaria*, Sofia.
- Ursulescu, 1977** - *Exploatarea sării de saramură în neoliticul timpuriu în lumina descoperirilor de la Solca (jud. Suceava)*, în *SCIVA*, 28, 3, p. 307-317.
- Ursulescu, 1984** - *Evoluția culturii Starčevo-Criș pe teritoriul Moldovei*, în *Muzeul Județean Suceava*, Suceava.
- Ursulescu, 1984-1985** - *Considerații istorice privind tipurile de așezări ale culturilor Starčevo-Criș și ceramicii liniare din Moldova*, în *Suceava*, XI-XII, p. 95-100.
- Ursulescu, 1988** - *Unele observații privind locuințele culturii Starčevo-Criș din Moldova*, în *Hierasus*, VII-VIII, Botoșani, p. 7-15.
- Ursulescu, 2000** - *Tipologia și organizarea internă a așezărilor primelor culturi neolitice din Moldova*, în *Contribuții privind neoliticul și eneoliticul din regiunile est-carpătice ale României*, vol. 1, Edit. Universității "Al. I. Cuza", Iași, Iași, p. 106-114.
- Ursulescu, 2001** - *Neoliticul timpuriu*, în *Istoria românilor*, vol. I, Edit. Enciclopedică, București, p. 124-134.
- Vasić, 1932a-c** - M. M. Vasić, *Praistorijska Vinča*. Belgrad I = 1932a, II = 1932b, III=1932c, IV= 1936.
- Vlassa, 1966** - *Cultura Criș în Transilvania*, în *ActaMN*, III, 9-47.
- Vlassa, 1972** - *Cea mai veche fază a complexului cultural Starčevo-Criș în România*, în *ActaMN*, IX, 7-38.
- Vlassa, 1972a** - *Eine frühneolithischen Kultur mit bemalter Keramik der Vor - Starčevo-Körös - Zeit in Cluj - Gura Baciului, Siebenbürgen*, în *PZ*, 47, 2, 174-197.
- Vlassa, 1976** - *Neoliticul Transilvaniei. Studii, articole, note*, BMN, Cluj-Napoca.
- Zaharia, 1962** - E. Zaharia, *Consideration sur la civilisation de Criș a la lumière des sondages de Leț*, în *Dacia*, 6, 5-51.
- Zaharia, 1964** - *Considerații despre cultura Criș pe baza sondajelor de la Leț*, în *SCIV*, 15, 1, 19-44.